

PROBLEMY TEORETYCZNE I METODYCZNE

DOI: 10.18276/sip.2018.53/2-01

Eric Ambukita*

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu
Wydział Finansów i Bankowości

WSPÓLNOTA GOSPODARCZA PAŃSTW AFRYKI ZACHODNIEJ JAKO PRZYKŁAD INTEGRACJI GOSPODARCZEJ W AFRYCE

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie ewolucji i próba analizy współpracy integracyjnej Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS), jednego z największych w Afryce Zachodniej pod względem liczby ludności. W opracowaniu wskazano, że jest to ugrupowanie o charakterze politycznym i gospodarczym, które powstało na mocy traktatu z Logos (Nigeria) podpisanego 8 maja 1975 roku. Analizę przeprowadzono na podstawie danych BCEAO i raportów IMF, UNCTAD oraz World Bank. W artykule dokonano analizy struktury handlu wewnątrzregionalnego, ze szczególnym uwzględnieniem krajów ECOWAS należących do Zachodnioafrykańskiej Unii Ekonomicznej i Monetarnej (UEMOA). Badania wykazały, że pomimo wprowadzenia w 2015 roku Wspólnej Taryfy Celnej, a także zasady swobodnego przepływu towarów i osób, nie osiągnięto zamierzonego postępu w kierunku liberalizacji handlu. Ponadto specyfika kooperacji w Afryce w ogóle, a w szczególności w Afryce Zachodniej jest odmienna i wciąż obciążona problemami na wielu płaszczyznach.

Słowa kluczowe: integracja gospodarcza, Afryka Zachodnia, regionalne ugrupowania gospodarcze

* Adres e-mail: eric.ambukita@wsb.poznan.pl.

Wprowadzenie

Integracja regionalna w Afryce nie jest zjawiskiem nowym. Powstanie niektórych ugrupowań sięga jeszcze okresu kolonialnego przykładowo *Southern African Customs Union* – SACU, kiedy to zawarto wiele porozumień tworzących relacje wolnohandlowe pomiędzy różnymi obszarami podległymi Koronie Brytyjskiej (Czubik, 2002, s. 404). Podobnie jak rozdrobnienie całego kontynentu, Afryka Zachodnia składa się z krajów, których rynki krajowe są zbyt małe, aby osiągnąć korzyści skali, umożliwiając im solidny i równomierny wzrost gospodarczy oraz tworzenie nowych miejsc pracy. W tych okolicznościach regionalna integracja gospodarcza, która promuje swobodny przepływ towarów, usług, osób i kapitału między krajami członkowskimi jest niezbędna do osiągnięcia wyżej wymienionych celów – wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy. Integracja regionalna (zakładając, że spełnione zostają jej podstawowe warunki) wydaje się więc istotnym instrumentem pomocnym w zwiększeniu zdolności produkcyjnych i stymulowaniu rozwoju gospodarczego państw regionu, z których większość to gospodarki małe i słabo (np. Niger, Gambia, Gwinea Bissau) lub bardzo słabo rozwinięte (Garlińska-Bielawska, 2015, s. 25). W związku z tym od kilkudziesięciu lat Afryka Zachodnia jest zaangażowana w politykę integracji regionalnej. W rzeczywistości, od czasów kolonizacji, Afryka odziedziczyła państwa, które ze względu na swoją niską zdolność produkcyjną nie są w stanie wytworzyć prawdziwego warunku rozwoju społeczno-gospodarczego (CEDEAO/UEMOA, 2010). Dzisiaj globalizacja i regionalizacja, która wzmacnia potrzebę afrykańskiej integracji, jest rzeczywiście uważana za strategiczny sposób promowania zrównoważonego rozwoju (HUGON, 2003, s. 134). Pomimo jednak tych wyzwania, Afryka nadal nie może osiągnąć prawdziwej integracji, ponieważ różne projekty zmierzające w tym kierunku nie przyniosły oczekiwanych rezultatów.

W procesie tworzenia regionalnych ugrupowań integracyjnych występuje wzajemne oddziaływanie sfery ekonomicznej i politycznej. Podstawową przyczyną, dla której państwa angażują się w proces integracji gospodarczej jest chęć, aby dzięki temu przyspieszyć rozwój gospodarczy, rozumiany jako jakościową i trwałą poprawę stanu gospodarki i jej funkcjonowania. Nie inaczej jest w przypadku ugrupowań afrykańskich. Kontynent ten zaskakuje liczną międzynarodowych ugrupowań integracyjnych, jednak integracji nie sprzyjają ani warunki naturalne,

ani historyczne, ani polityczne, a na ponad 50 krajów afrykańskich można wyróżnić kilkanaście ugrupowań integracyjnych¹. Mimo że w Afryce funkcjonuje największa liczba ugrupowań i porozumień integracyjnych, gospodarki afrykańskie są nadal bardziej substytucyjne niż komplementarne i wykazują znacznie większe zainteresowanie handlem z krajami trzecimi niż partnerami. Trudno się temu dziwić, jeżeli dla 20 afrykańskich krajów ponad 60% eksportu stanowi jeden produkt (ECA, 2004). Kilkanaście istniejących ugrupowań integracyjnych w Afryce ponadto powiela swoje cele i kompetencje. W konsekwencji nie usprawnia to procesu, ale go hamuje, stwarzając dodatkowe problemy. W ten sposób Afryka Zachodnia utworzyła kilka regionalnych instytucji współpracy, z których najbardziej zaawansowana i kompleksowa jest Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej – przedmiot tego artykułu. Celem artykułu jest przedstawienie ewolucji i próba analizy współpracy integracyjnej Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (franc. *Communauté Économique des États de l'Afrique l'Ouest* – CEDEAO, ang. *Economic Community of West African States* – ECOWAS), jednej z największych w Afryce Zachodniej organizacji pod względem liczby ludności.

1. Metody

W artykule zastosowano metodę analityczno-opisową, wykorzystując krajowe i zagraniczne źródła literaturowe. Wykorzystane dane źródłowe pochodzą przede

¹ W Afryce można wyróżnić następujące ugrupowania integracyjne: Unia Celna Afryki Południowej (ang. *Southern African Customs Union* – SACU), jest to najstarsza funkcjonująca unia celna nie tylko w Afryce, ale również na świecie, jej historia sięga lat 1889–1904; Unia Maghrebu Arabskiego (franc. *Union du Maghreb Arabe* – UMA) powstała w 1989 r.; Wspólnota Rozwoju Afryki Południowej (ang. *Southern African Development Community* – SADC) istniejąca od 1980 r.; Wspólny Rynek Afryki Wschodniej i Południowej (ang. *Common Market for Eastern and Southern Africa* – COMESA), zastąpił Preferencyjną Strefę Handlową (z 1981 r.) na podstawie traktatu podpisanego w Kampali (Uganda) 5.11.1993 r. i nosi nazwę j.w.; Wspólnota Państw Afryki Wschodniej (ang. *East African Community* – EAC) – rozpoczęła działalność 1.12.1967 r.; Unia Celna i Ekonomiczna Afryki Środkowej (franc. *Union Douanière et Économique de l'Afrique Centrale* – UDEAC), układ podpisany w 1964 r. w Brazzaville (Kongo); Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Centralnej (franc. *Communauté Économique des États de l'Afrique Centrale* – CEEAC), nowe ugrupowanie powstało w 1983 r.; Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej (franc. *Communauté Économique des États de l'Afrique de l'Ouest* – CEDEAO; ang. *Economic Community of West African States* – ECOWAS), wspólnota została powołana do życia w 1975 r. na mocy traktatu z Lagos (Nigeria); Zachodnioafrykańska Unia Ekonomiczna i Monetarna (franc. *Union Économique et Monétaire Ouest – Africaine*).

wszystkim z raportów UNCTAD, World Bank, IMF i ADB (ang. *African Development Bank*) oraz BCEAO (franc. *Banque Centrale des Etats de l' Afrique de l'Ouest*).

2. Rezultaty

2.1. ECOWAS – geneza i główne instytucje

Koncepcja integracji gospodarczej w Afryce Zachodniej była uzasadniona potrzebą wzmocnienia przez ten region swoich stosunków międzypaństwowych w następstwie niepodległości. Ustanowienie wymiany gospodarczej było pierwszym krokiem w kierunku utworzenia ponadnarodowych organizacji, które mogłyby osiągnąć swoją polityczną integrację. Na początku powstały dwa główne projekty integracyjne, które były najważniejsze w Afryce Zachodniej ze względu na udowodnioną ambicję polityczną dotyczącą jedności subregionu (Mbokolo, 1985, s. 131). Dahomej (dzisiaj Benin od 30.11.1975 r.), Republika Górnej Wolty (obecnie Burkina Faso od 4.08.1984 r.), Senegal i Mali najpierw zainicjowały projekt utworzenia federacji. Pod naciskiem prezydentów Francji (generał De Gaulle) i Wybrzeża Kości Słoniowej (Felix Houphouet Boigny), Dahomej i Górna Wolta wycofały się jednak z projektu. Unia została zredukowana do dwóch krajów – Senegalu i Mali. 4 kwietnia 1960 roku Zgromadzenie Federalne wybrało swojego prezydenta – Léopolda Sédara Senghora i szefa rządu Modibo Keity, przyszłego prezydenta Mali. Narodziła się Federacja Mali. Bardzo szybko jednak między przywódcami nowo utworzonej federacji powstały nieporozumienia. W nocy z 19 na 20 sierpnia 1960 roku federację rozwiązano. Koncepcja stworzenia wspólnoty w Afryce Zachodniej sięgała 1964 roku a jej pomysłodawcą był prezydent Liberii William Tubman. Przywództwo Ghany natomiast przejawiało się w panaafrykańskich wizjach jej ówczesnego prezydenta Kwame N'Krumaha. Polityczna wizja tego ostatniego została wyrażona w jego książce – *Afryka musi być zjednoczona* lub *Afryka musi się zjednoczyć*. Co więcej, Ghanie można również przypisać inicjatywę grupowania suwerennych państw w podregionie.

W lutym 1965 roku podpisano umowę między Liberią, Wybrzeżem Kości Słoniowej, Gwineą i Sierra Leone, ale nie udało się jej zrealizować. W 1972 roku generał Gowon z Nigerii i Generał Eyadema (Togo) odnowili projekt i odwiedzili 12 krajów, prosząc o akceptację projektu. W Lomé (Togo) odbyło się spotkanie w celu zbadania

propozycji traktatu. Spotkanie ekspertów i prawników odbyło się w Akrze (Ghana) w styczniu 1974 roku, a spotkanie ministrów w Monrowii (Liberia) w styczniu 1975 roku. Podczas obu konferencji dokładnie przeanalizowano proponowany traktat. Wspólnota została powołana do życia 28 maja 1975 roku na mocy traktatu z Lagos (Nigeria) przez: Benin, Burkina Faso, Wybrzeże Kości Słoniowej, Gambię, Ghanę, Gwineę, Gwineę Bissau, Liberię, Mali, Mauretanię, Niger, Nigerię, Senegal, Sierra Leone i Togo. Protokoły ustanawiające ECOWAS podpisano w Lomé 5 listopada 1976 roku. W tym samym roku do członków założycieli dołączył Zielony Przylądek, a w 2002 roku wycofała się Mauretania, tak więc obecnie ugrupowanie to zrzesza 15 krajów członkowskich (www.ecowas.info).

Porozumienie wspólnotowe zweryfikowano w 1993 roku, szczególnie w zakresie ustanowienia wspólnego rynku. Zasadniczym celem powołania ECOWAS było promowanie kooperacji i rozwoju zrzeszonych obszarów, zniesienie ograniczeń handlowych, wolny przepływ pracowników i usług oraz harmonizacja polityki gospodarczej członków. ECOWAS uchwaliło dokument „Visio 2020”, w którym zakłada się utworzenie pozbawionego granic, spokojnego, dostatniego i spójnego regionu, odpowiednio zarządzanego, z mieszkańcami mającymi dostęp do ogromnych zasobów naturalnych, które mogą wykorzystywać do zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska (ECOWAS, 2015). Pomimo już ponad 40-letniego okresu funkcjonowania ugrupowania jego osiągnięcia integracyjne są bardzo skromne. ECOWAS dąży do tego, aby zgodnie z art. 3 jego konstytucyjnego traktatu promować współpracę i integrację w perspektywie ekonomicznej Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej, w celu podniesienia poziomu życia obywateli, utrzymania i zwiększenia stabilności gospodarczej, wzmocnienia stosunków między państwami członkowskimi oraz przyczynienia się do postępu i rozwoju kontynentu afrykańskiego. Słuszne jest ponadto, aby ust. 3 preambuły do traktatu z 1975 roku kładł szczególny nacisk na „integrację gospodarczą”². Do 2020 roku ECOWAS ma na celu wprowadzenie wspólnej waluty. Wprowadzenie jednolitego systemu taryfowego ma przełamać impas w negocjacjach z Unią Europejską na temat umowy o partnerstwie gospodarczym (EPA).

² Paragraf 3 preambuły traktatu z Lagos z 1975 r. stanowi, że szefowie państw i rządów uznają, iż „stopniowa integracja gospodarek krajów subregionu wymaga obiektywnej analizy i rozważenia potencjału gospodarczego i interesów każdego państwa”.

Traktat o Wspólnocie Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej z 1975 roku nie stworzył odrębnego systemu prawnego, jak również nie powołał nowych instytucji dla realizacji wyznaczonych przez siebie zadań. Adaptuje on w pełni dla swych potrzeb funkcjonujący dotychczas we wspólnotach system instytucjonalny. Struktura organizacyjna ECOWAS wygląda następująco: Konferencja szefów państw i rządów (władz), Rada Ministrów, Trybunał Sprawiedliwości, Sekretariat Generalny i Parlament, które stanowią główne organy polityczne Wspólnoty. Do instytucji ECOWAS należą także instytucje ekonomiczne i techniczne w tym: Rada Społeczno-Gospodarcza Wspólnoty, Fundusz Współpracy, Kompensacji i Rozwoju (FCCD), Bank inwestycyjny i rozwojowy ECOWAS oraz instytucje techniczne, których zasadniczą rolą jest przygotowanie projektów i programów wspólnotowych i przedkładanie ich Radzie Ministrów do zatwierdzenia. Instytucje Wspólnoty wykonują swoje funkcje i działają w granicach uprawnień przyznanych im na mocy Traktatu i jego protokołów z 1975 roku. Siedzibą organizacji jest Abudża, stolica Nigerii, a przewodniczącym Rady Szefów Państw i rządów jest Faure Gnassingbé (prezydent Togo).

2.2. Poziom i dynamika rozwoju gospodarczym krajów Wspólnoty

Należy podkreślić, że państwa członkowskie ECOWAS zajmują obszar 5,1 mln km², czyli 17% całkowitej powierzchni kontynentu, a szacowana populacja wynosi 330 mln mieszkańców w 2015 roku (World Bank, 2016). Gospodarki krajów tego ugrupowania cechuje znaczne zróżnicowanie zarówno pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i środowiska prowadzenia działalności gospodarczej. Pod względem najważniejszych wskaźników makroekonomicznych i demograficznych, kraje ECOWAS należy uznać za bardzo nierównomiernie rozwiniętą część kontynentu, są to kraje biedne i ekonomicznie zbyt słabo rozwinięte. Choć skupione w jednym ugrupowaniu, bardzo się od siebie różnią. Wśród krajów ECOWAS liderem pod względem zarówno liczby ludności (186 mln), jak i PKB (405 mld USD) w 2016 roku była Nigeria. Na drugim miejscu plasuje się Ghana z ludnością 28 mln i PKB 42 mld USD. Kolejne miejsca w tym roku zajmowały: Senegal z 39,72 mld USD PKB, Wybrzeże Kości Słoniowej z 36,16 mld USD PKB oraz Mali z 14 mld USD PKB (por. tab. 1). Oprócz wskaźników ekonomicznych, kraje te dzielą także znacznie inne różnice, np. kulturalne czy historyczne, ponadto kolonizacja przez różne mocarstwa w przeszłości pozostawiła trzy różne oficjalne języki: francuski, angielski i portugalski. Według Banku Światowego, większość państw

Tabela 1. Wybrane wskaźniki makroekonomiczne krajów ECOWAS w 2016 roku

Kraj	Ludność (mln)	PKB nominalne (mld USD)	Wzrost PKB (%)	PKB per capita USD	Stopa inflacji	Udział w gospodarce regionu (%)
Benin	10,10	8,58	5,5	789	3,0	1,2
Burkina Faso	19,03	12,10	5,5	644	2,1	1,8
Wybrzeże K.S	23,71	36,16	7,9	1526	0,2	4,3
Gwinea Bissau	1,81	1,12	5,5	620	1,2	0,2
Mali	17,99	14,05	5,1	780	1,1	1,6
Niger	20,67	7,51	4,8	388	4,0	1,1
Senegal	15,41	39,72	7,1	2600	1,6	2,2
Togo	7,61	4,40	4,8	558	0,2	0,6
Ghana	28,21	42,69	2,5	1708	10,0	5,3
Gwinea	12,42	6,30	4,9	446	9,6	1,1
Nigeria	186,00	405,00	4,2	2458	15,1	78,4
Sierra Leone	7,40	3,67	4,3	455	16,2	0,7
R. Z. Przylądka	0,54	1,62	4,9	2738	0,3	0,3
Liberia	4,60	2,10	-0,5	353	13,9	0,3
Gambia	2,03	0,96	2,2	532	7,9	0,1
ECOWAS	335,00		6,5			

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://fr.tradingeconomics.com/countries> (20.02.2018).

ugrupowania należy do grupy krajów o niskim dochodzie *per capita*, ponad połowa państw ECOWAS osiąga roczny dochód *per capita* poniżej 1000 USD, a cztery z nich – poniżej 500 USD (WDI, 2015). Jednocześnie ECOWAS charakteryzuje się wysokim przyrostem naturalnym, a około 40%, społeczeństwa stanowią osoby poniżej 25 roku życia (IMF, 2015). Prawie jedna trzecia z nich ma populację mniejszą niż 3 mln mieszkańców, a niecałe trzy czwarte mniejszą niż 20 mln (UNCTAD, 2015).

2.3. Swobodny przepływ towarów i usług

Zasadą swobodnego przepływu towarów objęte są zarówno artykuły przemysłowe, jak i produkty rolne. Zgodnie z Traktatem z 1975 roku, ECOWAS przyjęła wszystkie wzorce handlu wewnątrzspółnotowego dla wspólnotowego podatku preferencyjnego. Ogólnym celem jest zapewnienie swobody przemieszczania się bez ceł i podatków, ograniczeń lub zakazów na obszarze Wspólnoty. W tym celu art. 35 zmienionego traktatu ECOWAS stanowi, że we Wspólnocie „zostają zniesione

cia i inne opłaty. Ograniczenia ilościowe lub podobne, a także ograniczenia handlowe są również eliminowane³, co daje pierwszeństwo produkcji własnej każdego państwa członkowskiego. Cele swobodnego przepływu towarów są liczne i dotyczą m.in.: zwiększenia handlu międzyregionalnego, pobudzenia aktywności gospodarczej w regionie, poprawy konkurencyjności krajów ECOWAS na rynku globalnym, promowania rozwoju i przedsiębiorczości i wreszcie poprawy dobrobytu obywateli. Swoboda przemieszczania się w ugrupowaniu dotyczy następujących produktów: produktów pochodzenia rolniczego, zwierząt gospodarskich, rybołówstwa, produktów wydobywczych i tradycyjnych, wyrobów rzemieślniczych, produktów całkowicie uzyskanych w państwach członkowskich, towarów lub produktów, które zostały poddane wystarczającej obróbce lub przetworzeniu, a zatem zastosowano kryterium zmiany pozycji taryfowej lub wspólnotowej wartości dodanej. Jeśli chodzi o produkty przemysłowe, muszą one zostać zatwierdzone i spełniać reguły pochodzenia, które są specyficznymi przepisami stosowanymi w danym kraju w celu ustalenia pochodzenia towarów i stosowania zasad ustanowionych w ustawodawstwie krajowym lub umowach międzynarodowych. Produkty te muszą mieć świadectwo pochodzenia i zgłoszenie wywozowe. Od 1 stycznia 2015 roku wprowadzono Wspólną Taryfę Celną ECOWAS, która weszła w życie 20 stycznia tego samego roku, ale jej wdrożenie było skuteczne tylko w dziewięciu krajach. W styczniu 2017 roku zostały natomiast wprowadzone we wszystkich krajach strefy. Przyjęcie tej umowy nie wiąże się jednak koniecznie z zamierzonym postępem w kierunku liberalizacji handlu. Poszczególne kraje wciąż mają suwerenność w nakładaniu podatków, kwotach importu, zakazach. Kraje członkowskie w dalszym ciągu stosują restrykcyjne zasady handlu dla wielu produktów żywnościowych i rolnych. Mimo to nieformalny handel transgraniczny Benin–Nigeria będzie nadal się rozwijać.

2.4. Swoboda przepływu osób

Jak wspomniano wyżej, od 1 stycznia 2015 roku bariery celne między państwami członkowskimi Wspólnoty zostały zniesione i z uwagi na wprowadzenie swobodnego przepływu osób zaczęto usuwać także punktów kontrolnych, co stanowi prawdziwy problem dla zapewnienia bezpieczeństwa. Swobodny przepływ osób w obszarze ECOWAS dotyczy trzech aspektów:

³ <http://www.libre-circulation-des-biens-et-personnes> (15.02.2018).

1. Prawo pobytu – pozwala każdemu obywatelowi Wspólnoty na pozostanie na terytorium państwa członkowskiego do 90 dni bez żadnych formalności. Gdy osoba musi pozostać dłużej niż 90 dni, musi dokonać formalności administracyjnych, aby uzyskać pozwolenie na pobyt.
2. Prawo osiedlenia się – każdy obywatel, który jest członkiem państwa ECOWAS, przyjęty bez wizy na terytorium innego państwa członkowskiego może tam mieszkać, jeśli chce, ale będzie musiał dopełnić formalności administracyjnych, aby uzyskać zezwolenie na pobyt.
3. Prawo przedsiębiorczości – daje każdemu obywatelowi państwa członkowskiego Wspólnoty możliwość osiedlenia się w dowolnym wybranym przez niego państwie członkowskim, w celu wykonywania jakiegokolwiek działalności o charakterze przemysłowym, handlowym lub rzemieślniczym. Niektórzy obywatele ECOWAS, tacy jak: lekarze, architekci, biegli rewidenci i księgowi, prawnicy, stomatolodzy i farmaceuci, mają możliwość wykonywania swojego zawodu na stałe w dowolnym państwie członkowskim unii. Każdemu obywatelowi państwa członkowskiego Wspólnoty można jednak odmówić takich praw ze względu na porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne lub zdrowie publiczne, na które powołuje się przyjmujące państwo członkowskie. Te prawa znalazły podstawę prawną w „zmienionym traktacie ECOWAS” w artykułach 3 i 59 oraz w „protokołach i innych instrumentach prawnych” załączonych do traktatu.

2.5. Wymiana handlowa interregionalna krajów ECOWAS

Handel między państwami członkowskimi Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej utrzymuje się od lat na bardzo niskim poziomie. Najwyższy wskaźnik wewnątrzregionalnego eksportu (blisko 15%) w 2014 roku zanotowały kraje UEMOA oraz SADC (World Bank, 2016). Dla ECOWAS wskaźnik ten osiągnął blisko 8,5%. Mimo że ECOWAS realizuje założenia strategii liberalizacji handlu z 1990 roku, to wymiana wewnątrz regionu nie należy do intensywnych. W 2014 roku obroty w ramach ECOWAS stanowiły 7,3% wartości handlu regionu ze światem. Na pierwszym miejsca była Nigeria, która realizowała 41,2% eksportu wewnątrz ugrupowania. Za nią uplasowały się Wybrzeże Kości Słoniowej (23%), Togo (10%), Senegal (7,8%) oraz Ghana (6,5%). Jeśli natomiast chodzi o import największymi importerami w ramach wspólnoty są: Wybrzeże Kości Słoniowej

(26,8%), Ghana (18,5), Nigeria (11,8%) oraz Burkina Faso (10,9%) (Rynarzewski, Nawrot, Zajączkowski, Cieślik, 2017, s. 179). Kluczowym powodem tego jest to, że większość krajów Afryki produkuje podobne towary eksportowe i kieruje je poza kontynent. W tym punkcie analiza dotyczy ośmiu wybranych krajów CEDEAO, a szczególnie krajów należących do UEMOA. Wyboru tych krajów jako próby do analizy dokonano, kierując się trzema przesłankami. Po pierwsze, kraje dysponują porównywalną bazą danych statystycznych z zakresu analizowanego problemu, której wykorzystanie umożliwiło przeprowadzenie gruntowych badań analitycznych i ekonomicznych. Po drugie, należą do Zachodnioafrykańskiej Unii Ekonomicznej i Monetarnej (franc. *Union Economique et Monétaire Ouest – Africaine* – UEMOA) i wykorzystują franki CFA⁴. Po trzecie, kraje te odwołują się do dobra wspólnotowego, jakim jest zbliżona kultura, mają taki sam język oficjalny (francuski)⁵, natomiast różne źródła rodzimego finansowania wzrostu i rozwoju gospodarczego.

Tabela 2. Struktura handlu wewnątrz wybranych krajów ECOWAS w 2016 roku (% ogółem)

Kraje		Importerzy								
		Benin	Burkina	WKS	Gwinea Bissau	Mali	Niger	Senegal	Togo	ogółem
Eksporterzy	Benin	0,0	0,2	0,4	0,0	2,3	2,1	0,0	0,8	5,8
	Burkina Faso	0,1	0,0	0,5	0,0	0,6	0,5	0,2	1,1	2,9
	WKS*	1,1	13,1	0,0	0,1	12,6	1,2	3,4	5,6	36,9
	Gwinea B.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2
	Mali	0,5	2,9	3,4	0,0	0,0	0,7	4,2	0,2	12,0
	Niger	0,5	0,9	0,2	0,0	2,4	0,0	0,0	0,5	4,1
	Senegal	0,6	1,5	3,6	1,6	12,9	0,8	0,0	0,7	21,6
	Togo	6,3	4,4	1,8	0,0	1,6	2,2	0,3	0,0	16,5
	ogółem	9,0	22,9	10,0	1,7	32,0	7,5	8,2	8,8	100,0

*Wybrzeże Kości Słoniowej.

Źródło: BCEAO, *Statistiques douanières* (2017).

Całkowity obrót w ośmiu analizowanych krajach (UEMOA) w 2016 roku wynosił 2245,8 mld FCFA, czyli wzrost o 0,4% w porównaniu z rokiem poprzednim – 2236,1 mld FCFA (BCEAO, 2016). Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że

⁴ Wspólna waluta wpływa na intensyfikację handlu wewnętrznego.

⁵ Oprócz Gwinei Bissau, w której oficjalnym językiem jest portugalski.

w 2016 roku, Wybrzeże Kości Słoniowej zajmowało pozycję lidera w grupie krajów ECOWAS, na drugim miejscu plasował się Senegal, jego udział w eksporcie ogółem wynosił odpowiednio 36,9 i 21,7%, natomiast w 2015 roku udział ten wyniósł odpowiednio 40,8 i 20,6%. Kolejne miejsca w tym roku zajmowały: Togo 16,5%, Mali 12,0% i Benin 5,8%. Ponadto Mali i Burkina Faso zajmowały pierwsze i drugie miejsce w imporcie, ich udział wyniósł odpowiednio 32,0 i 22,9%. Najniższy udział w handlu międzyregionalnym miała Gwinea Bissau – wyniósł on 0,2 % w eksporcie i 1,7% w imporcie.

W szczególności produkty unijne wywożone do innych państw ECOWAS poza UEMOA w 2016 roku były głównie kierowane do Nigerii i Ghany, z odpowiednimi udziałami 60,5 i 24,7% (BCEAO, 2017). Nigeria kupowała głównie produkty naftowe z Wybrzeża Kości Słoniowej, natomiast z Nigru i Senegalu chemikalia, w tym farmaceutyki, kosmetyki, kwas fosforowy a także nawozy z Mali, Senegalu i Togo oraz żywe zwierzęta z Mali i Nigru. Eksport Beninu do innych krajów Wspólnoty, w szczególności do Nigerii, koncentrował się na reeksporcie żywności i używanych samochodów.

Tabela 3. Udział krajów członkowskich w eksporcie UEMOA w latach 2006–2016 (%)

Kraje	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Benin	5,2	6,3	7,7	5,7	5,1	4,0	5,0	7,3	10,1	6,3	4,7
Burkina Faso	3,7	3,9	3,2	5,4	7,0	10,6	9,9	10,3	10,2	9,1	11,3
WKS	59,7	58,0	56,1	59,3	57,2	53,0	50,5	47,8	50,2	52,8	48,4
Gwinea Bissau	0,4	0,9	0,3	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,7	0,8
Mali	11,3	10,3	11,0	9,8	10,2	10,4	11,2	11,0	10,5	12,8	13,4
Niger	3,6	3,4	4,3	3,2	3,6	4,7	5,7	6,0	4,7	3,9	4,9
Senegal	10,9	11,4	11,8	10,4	11,1	11,0	11,2	10,8	10,4	10,7	11,7
Togo	5,3	5,8	5,6	5,6	5,5	5,9	6,1	6,4	3,6	3,8	4,7
UEMOA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BCEAO (2017).

Analiza udziałów eksportu krajów Unii wykazała przewagę Wybrzeża Kości Słoniowej. Jego udział stanowił 48,4% eksportu Unii w 2016 roku, w porównaniu z 52,8% w 2015 roku i 50,2% w 2014 roku (por. tab. 3). Ta zmiana jest wyjaśniona przez spadek eksportu kakao w wyniku załamania światowych cen tego produktu. Pod względem wielkości udziałów w dalszej kolejności mieszczą się Mali, Senegal

i Burkina Faso z udziałami odpowiednio: 13,4, 11,7 i 11,3%, w porównaniu z 12,8, 10,7 i 9,1% w 2015 roku. Udział Nigru wzrósł o 1 p.p. do 4,9% w 2016 roku w porównaniu z 3,9% rok wcześniej. Ponadto udział krajów takich jak: Wybrzeże Kości Słoniowej, Mali, Benin i Senegal zmniejszył się w eksporcie Unii odpowiednio o 8,9 p.p., 0,6 p.p., 2,1 p.p. i 0,1 p.p. w 2016 roku. Jeśli chodzi o Gwineę Bissau, jej udział w eksporcie wynosił 0,8% w 2016 roku.

Podsumowanie

Analiza procesów integracyjnych w Afryce Zachodniej, prowadzi do wniosku, że pomimo wieloletniej tradycji integracyjnej, Afryka Zachodnia nie jest obecnie ani ekonomicznie, ani politycznie zintegrowana. Udział ECOWAS w światowym eksporcie jest także znikomy i nie przekracza 1%, ponadto udział handlu wewnątrzregionalnego utrzymuje się od lat na bardzo niskim poziomie, pomimo formalnej liberalizacji handlu. Przyczynami wskazanego wyżej stanu rzeczy są m.in.: 1) większość krajów Afryki produkuje podobne towary eksportowe i kieruje je poza kontynent, wciąż postrzegając kraje Wspólnoty w większym stopniu jako swoich konkurentów niż partnerów handlowych; 2) występuje brak odpowiedniej infrastruktury wiążącej zainteresowane kraje; 3) istnieje niestabilność polityczna; 4) brakuje komplementarnych struktur gospodarczych.

Struktury te są przeważnie konkurencyjne i, co ważniejsze, mają charakter surowcowo-rolniczy. Integracja regionalna jest priorytetem dla krajów afrykańskich w kontekście globalizacji i liberalizacji. Pojawiają się różne inicjatywy regionalne dotyczące współpracy gospodarczej, jednak dzieje się to rzadko w porównaniu z innymi ugrupowanymi regionalnymi poza Afryką. Biorąc pod uwagę obecny poziom handlu w Afryce Zachodniej, potencjalne korzyści wynikające z umowy o wolnym handlu powinny teoretycznie przekładać się na wzrost handlu wewnątrzregionalnego, a tym samym na poprawę poziomu życia ludności w regionie.

Bibliografia

- Banque Centrale des Etats de l' Afrique de l' Ouest – BCEAO (2016). *Rapport sur le commerce extérieur de l' UEMOA Sénégal*.
- CEDEAO/UEMOA (2010). *Document de stratégie régionale de réduction de la pauvreté en Afrique de l'Ouest*.
- Czubik, P. (2002). *Wolny handel towarami podstawy międzynarodoprawne regionalizmu handlowego*. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
- ECA (2004). Accelerating Africa's Integration. Pobrane z: www.economicwebinstitute.org (20.02.2018).
- Garlińska-Bielawska, J. (2015). Determinanty afrykańskich procesów integracyjnych na tle modelu integracji europejskiej. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, 4. <http://www.libre-circulation-des-biens-et-personnes> (15.02.2018).
- Hugon, P. (2003). *L'économies en développement à l'heure de la régionalisation*. Paris: Éditions KARTHALA.
- IMF (2015). *Data and Statistics*. Pobrane z: <https://www.imf.org/external/data.htm>.
- Mbokolo, E. (1985). *L'Afrique au Xxème siècle le continent convoité Seuil*. Paris.
- Rynarzewski, T., Nawrot, K.A., Zajączkowski, K., Cieślik, E. (2017). *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki – Polska perspektywa*. Warszawa: PWE.
- UNCTAD (2015). Pobrane z: <http://unctadstat.unctad.org> (17.02.2018).
- WDI (2015). World Bank Database.
- World Bank (2016). *World Development Indicators*.

ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES AS AN EXAMPLE OF ECONOMIC INTEGRATION IN AFRICA

Abstract

This article has two main goals: to present the evolution of Economic Community of West African States (ECWAS) and also to attempt an analysis of its integration cooperation. ECWAS (French – Communauté Economique des Etats de l'Afrique de l'Ouest – CEDEAO), the largest community in terms of population in West Africa is a regional economic and political union established on 28 May 1975 by the signing of the Treaty of

Lagos(Nigeria). The analysis was based on BCEAO, IMF and UNCTAD data and World Bank reports. The article describes the intra-regional trade structure with particular emphasis on the ECOWAS countries belonging to the West African Economic and Monetary Union (UEMOA). Studies have shown that despite the introduction of the common Customs Tariff in 2015 as well as the principles of the free movement of goods and persons, no progress has been made towards trade liberalization. In addition, the specificity of cooperation in Africa in general, and in particular in West Africa is different and still fraught by problems on many levels. However, despite the difficulties, Decision-Makers of the West African countries outline favorable partnership perspectives for the coming years.

Keywords: economic integration, Regional Economic Community, ECOWAS, West Africa, Free Trade Area, Customs Union

JEL code: F15